

PROGRAMMA NAJAARSVERGADERING

Zaterdag 28 oktober 2023, vanaf 12.30

Locatie: De Eenhoorn tegenover het Station Amersfoort
Barchman Wuytierslaan 2, 3818 LH Amersfoort

HOOFDTHEMA: HET GEHOOR ORGAAN

12.30 uur ontvangst

13.00 uur Petrie Roodbol, voorziter - *Welkomstwoord*

13.05 uur Mayra Murkens - *De gezondheidstransitie in 'hekkensluiter' Maastricht, 1864-1955*

In de late negentiende en vroege twintigste eeuw hebben zich veranderingen voorgedaan die het leven drastisch hebben veranderd. Een van de belangrijkste daarvan is de gezondheidstransitie, waarbij mensen vóór deze transitie op vroege leeftijd stierven aan een breed scala van infectieziekten, terwijl mensen na deze transitie gemiddeld veel ouder werden en voornamelijk overleden aan degeneratieve ziekten. In de afgelopen decennia zijn verschillende factoren genoemd die deze transitie teweeg hebben kunnen brengen, maar met behulp van specifieke individuele doodsoorzakendata kunnen we veel meer zeggen over welke factoren op welk moment van belang waren. Voor de negentiende-eeuwse industriestad Maastricht is zulke bijzondere data beschikbaar én gedigitaliseerd. Tijdens deze presentatie zal daarom ingegaan worden op hoe de gezondheidstransitie plaatsvond in Maastricht en welke factoren daarbij een hoofdrol hebben gespeeld.

Mayra Murkens is historicus, waarbij zij gespecialiseerd is in medische geschiedenis en historische demografie. Op dit moment is zij werkzaam als postdoctoraal onderzoeker aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, waar zij onderzoek doet binnen het project 'Lifting the burden of disease. The modernisation of health in the Netherlands: Amsterdam 1854-1940'. Hiervoor werkte zij bij de Universiteit Maastricht aan haar proefschrift 'Unequal pathways to the grave? Time lags and inequalities in the Dutch health transition, the case of Maastricht, 1864-1955', wat zij in januari 2023 openbaar verdedigde.

13.45 uur Ruben Verwaal - *Dove dokters in de vroegmoderne tijd*

Sinds de 19de eeuw hebben veel auditieve chirurgen en artsen zich gericht op het verhelpen van doofheid, wat de connotatie van doofheid als abnormaal en pathologisch bevorderde. Tot ver in de 20ste eeuw rechtvaardigde gehoorverlies het ontslag van zorgmedewerkers of het weigeren van aanstaande Dove studenten aan de studie geneeskunde. Maar zijn de opvattingen van doofheid als onoverkoombaar obstakel in de geneeskunde altijd hetzelfde geweest? Deze presentatie verkent de levens en ervaringen van dove en hardhorende artsen in vroegmodern Europa. Het feit dat meerdere mannen in staat waren om communicatieobstakels te overwinnen en voet aan de grond te krijgen op de medische markt, roept vragen op over hun strategieën om te werken met een gehoorverschil en de populaire perceptie van doofheid. De casus van dove dokters suggereert dat geneeskunde en doofheid niet zo lijnrecht tegenover elkaar stonden als soms wordt aangenomen.

Ruben Verwaal is conservator en historicus bij het Erasmus MC. In 2018 promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen op de chemie van lichaamssappen in de 18de-eeuwse geneeskunde en de rol die deze speelden in de Nederlandse Verlichtingscultuur. Dankzij een NWO Rubicon-beurs was hij verbonden aan het Institute of Medical Humanities, Durham, om onderzoek te doen naar het medische begrip en populaire percepties van doofheid en hardhorendheid in vroegmodern Europa. Dit resulteerde in het artikel 'Fluid Deafness' in *Medical History* (2021) en de tentoonstelling 'Hoor eens even!' over Doofheid, slechthorendheid en inclusieve geneeskunde in het Erasmus MC.

14.30 uur Thee pauze

15.00 uur Mart van Lieburg - *Doofstommeninstituten in de medische geschiedenis*

De pediatrische zorg voor zintuiglijk gehandicapte kinderen trekt een bijzonder spoor door de geschiedenis van de intramurale zorg. Nu de NVMG de doofheid tot thema heeft gekozen richt de aandacht zich in deze voordracht op de geschiedenis van de doofstommeninstituten waar sinds de 18e-eeuw de zorg voor de auditief-gehandicapte kinderen de bemoeienis vereiste van allerlei medische beroepsbeoefenaren c.q. van medische (proto-)specialisten.

Mart van Lieburg, emeritus hoogleraar geschiedenis van de geneeskunde is beheerder van het Trefpunt Medische Geschiedenis (tmgn.nl) op Urk.

15.45 uur Kees Graamans - *De eerste transatlantische vlucht. Fysiologische overwegingen*

De eerste transatlantische vlucht betekende een mijlpaal in de ontwikkeling van de luchtvaart. In het begin van de vorige eeuw waren vluchten over telkens grotere afstanden een grote uitdaging. Al in 1913 werd een prijs van £ 10.000 (nu ruim € 500.000) uitgelooft voor de eerste piloten die de Atlantische Oceaan in een vliegtuig zouden oversteken. De winnaars waren Alcock en Brown, op 14-15 juni 1919 lukte het hen om in bijna 16 uur van Newfoundland naar Ierland te vliegen met een omgebouwde bommenwerper uit de Eerste Wereldoorlog. Vele anderen moesten hun pogingen voor dergelijke langeafstandsvluchten met de dood bekopen. Er is veel geschreven over de problemen die er waren bij de luchtvaart over telkens grotere afstanden in het begin van de vorige eeuw. Bijna altijd waren deze berichten gefocust op moeilijkheden bij de navigatie en technische tekortkomingen van de vliegtuigen in die tijd. Dit heeft zeker ook een stimulans betekend voor de technisch-wetenschappelijke vooruitgang nadien. Een aspect dat absoluut onderbelicht is betreft de fysiologie bij het functioneren van de piloten. Vermoeidheid en bewegingsziekte waren belangrijke belemmeringen voor adequaat handelen. Echter, met de kennis van nu is duidelijk geworden dat er nog de volgende vier andere factoren een rol gespeeld hebben. Ten eerste was er bij vliegen op grote hoogte zuurstofgebrek met hyperventilatie en vestibulaire hyperreactiviteit als gevolg. Ten tweede moest er in donker of in mist worden gevlogen en dan is er geen visuele input. Dat leidt tot ruimtelijke desoriëntatie. Ten derde is er dan een verstoorde proprioceptie waardoor de gepercipieerde richting van de zwaartekracht niet met de realiteit overeen komt. En tot slot is er ongetwijfeld sprake geweest van 'noise induced vertigo', het lawaai van de motoren was zo heftig dat ernstige slechthorendheid en oorsuizen obligaats optraden met dit soort duizeligheid als gevolg. De conclusie is dat de fysiologie van de piloten ongetwijfeld een rol gespeeld heeft bij het mislukken van veel langeafstandsvluchten in het begin van de luchtvaart. Mogelijk was dit aspect zelfs net zo belangrijk als de problemen bij de navigatie en de gebrekkige vliegtuigtechniek.

Kees Graamans is emeritus hoogleraar-afdelingshoofd KNO, Radboud UMC, Nijmegen. Bestuurslid Nederlandse Vereniging voor Medische Geschiedenis; conservator collectie KNO in het Trefpunt, Urk; voorzitter archiefcommissie Nederlandse Vereniging KNO-Heelkunde en Heelkunde van het Hoofd-Halsgebied.

**Aanmelden en informatie: Marten van Wijhe, secretaris
secretariaat@nvmg.nl**